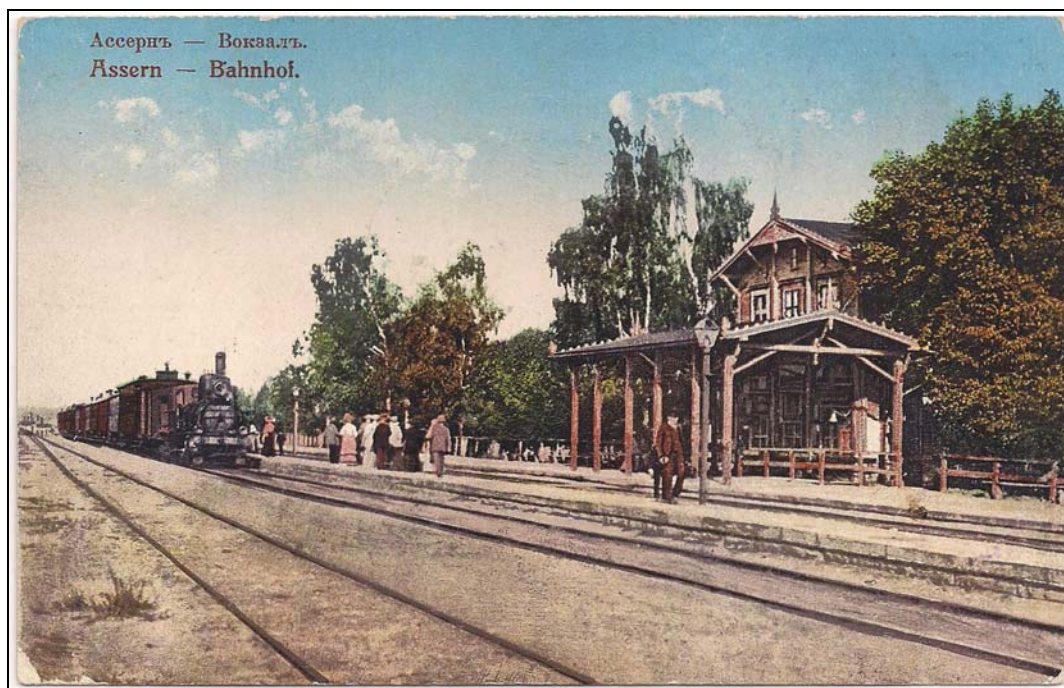

Filatelistengroep
HET BALTISCHE GEBIED

POSTVERVOER PER TREIN IN LETLAND IN DE TSARENTIJD, DEEL 2

Jan Kaptein
Ruud van Wijnen

In ons vorige artikel noemden we al het belang van directe spoorverbindingen met het Russische achterland voor de ontwikkeling van de havens van Libava / Liepāja en Vindava / Ventspils.

Daarom vervolgen we ons verhaal met de aanleg van en het postvervoer op de lijnen Libava-Romni en Vindava-Moskou. Op de lijn vanuit Libava sloten in Mažeikiai / Moeravjevo en Radzivilisjki / Radviliškis de spoorlijnen vanuit Riga, resp. Dvinsk / Daugavpils aan. Ook deze verbindingen, Riga-Moeravjevo en Dvinsk-Radzivilisjki komen aan de orde (**afb. 1**). Deel 2 sluiten we af met twee korte trajecten: de enige smalspoorlijn in Koerland / Kurzeme tussen Libava en Hazenpot en de “strandlijn” langs de Golf van Riga tussen Riga en Toekkoem / Tukums (**kaart 2**).

Over de kaart en de plaatsnamen

Kaart 2 is een geactualiseerde versie van kaart 1 die we afbeeldden bij het eerste deel over het postvervoer per trein in Letland tijdens de tsarentijd. Toegevoegd zijn de lijnen die we in dit artikel beschrijven.

We gebruiken op de kaart alleen de Letse namen. Dat is overzichtelijk, maar ook een keuze. We hadden, zeker historisch gezien, ook de Russische kunnen nemen. Of hier en daar een Duitse omdat we die goed kennen. In het overzicht hiernaast zetten we de toegevoegde plaatsnamen op het kaartje in de drie talen naast elkaar.

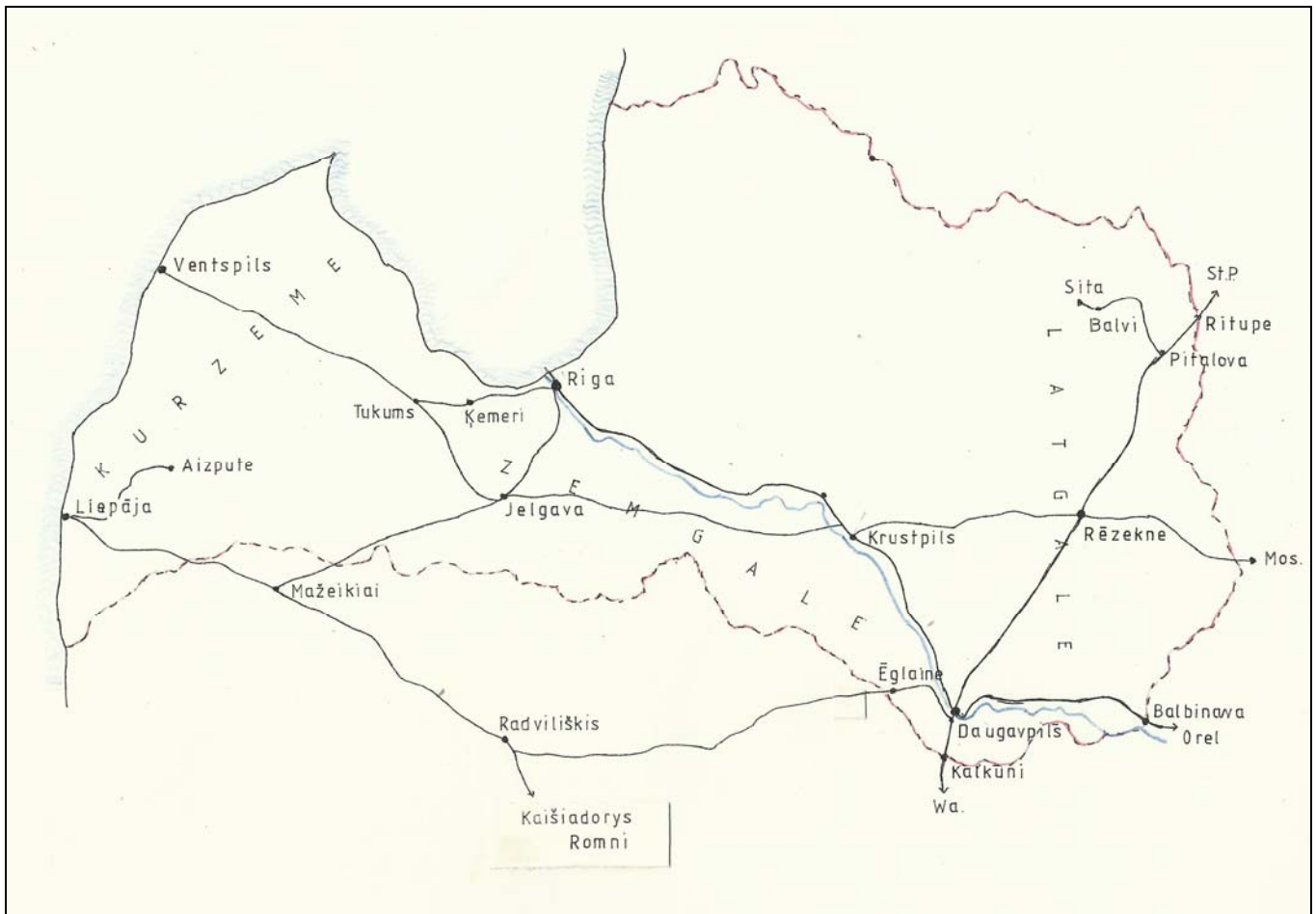
In de teksten geven we plaatsnamen anders weer. Eerst de naam uit de betreffende historische periode en dan de Letse. In dit artikel dus: Libava / Liepāja. Zou ons verhaal spelen tijdens de Duitse bezetting dan zouden we Libau / Liepāja schrijven.

Afb. 1
Briefkaart van Sjadovo / Šeduva naar Riga, 15-16 mei 1877. Via Radviliškis en Mažeikiai met drie verschillende postwagens vervoerd. Uitgebreide beschrijving verderop in het artikel.

Letse naam:	Russische naam:	Duitse naam:
Aizpute	ГАЗЕНПОТЪ	Hazenpot Hasenpoth
Jelgava	МИТАВА	Mitava Mitau
Krustpils	КРЕЙЦБУРГЪ	Kreutsburg Kreuzburg
Liepāja	ЛИБАВА	Libava Libau
Tukums	ТУККУМЪ	Toekkoem Tuckum
Ventspils	ВИНДАВА	Vindava Windau
Litouwse naam:		
Mažeikiai / Možeiki	МУРАВЬЕВО	Moeravjevo Moscheiken
Radviliškis	РАДЗИВИЛИШКИ	Radzivilisjki Radwilischken

Tabel 1

Kaart 2

De Libava- Romni spoorlijn (ЛИБАВО – РОМЕНСК ЖЕЛ. ДОРОГА)

In 1871 werd de spoorlijn tussen Libava / Liepāja en de Litouwse plaats Kosjedari /Kaišiadorys geopend. Deze lijn viel toen onder de Libava Spoorweg Maatschappij. Zes jaar later werd dit de Libava-Romni Spoorweg Maatschappij.

Afb. 2a

Deze naamsverandering zien we terug in de eerste stationsstempels van Libava (**afb. 2a en 2b**).

Afb. 2b

In 1891 werd de spoorwegmaatschappij overgenomen door de staat.

Zoals op de kaart te zien is liep de lijn via de knooppunten Mažeikiai en Radviliškis en sloot in Etkani (later Kaišiadorys) aan op de lijn Vilna-Kovna. Vanuit Kovna / Kaunas ging de lijn in westelijke richting naar de Duitse grens en oostwaarts via Vilna /

Vilnius naar Romni in Oekraïne. Het stuk tussen Kaišiadorys en Vilejka (iets voorbij Vilna) was deel van de Noord-West-Spoorlijn waarop de Libava-Romni Spoorweg Maatschappij een ‘medegebruikers-recht’ had. Het doel van de spoorlijn was om goederen, vooral graan, te vervoeren naar de Baltische Zee. Vanuit de haven van Libava / Liepāja kon het graan verder verscheept worden.

Vanaf Vilna werd de spoorlijn in gedeelten in gebruik genomen. Het eerste deel, het traject Naujoji Vilnia-Minsk werd in januari 1873 in gebruik genomen, het laatste deel naar Romni op 25 juli 1874. Vanuit Libava / Liepāja reed vanaf 1884 postwagon 45-46 direct naar Minsk. De Libau-Romni Spoorweg Maatschappij legde in de jaren 1872/73 de lijn vanaf Radzivilisjki / Radviliškis naar Kalkuni aan de lijn St.Petersburg-Warschau aan. Daarmee kreeg Libava / Liepāja een snellere verbinding met het noordoosten.

Afb. 3
Briefkaart naar Vilna / Vilnius , verzonden in 1909 via spoorpostlijn 46 Libava – Minsk.

Postwagon 45-46			
Traject	Libava-Etkani	Kosjedari-Libava	Libava-Kosjedari
Periode	okt.187 1-jan. 1875	Jan. 1875- ????	???? – 1881
Liepāja	1	20	1
Grobina	2	19	2
Priekule	3	18	3
Vainode	4	17	4
In Litouwen			
Mažeikiai			8
Šiauliai		10	
Radviliškis		9	
Kaišiadorys		1	

Tabel 2

Spoorpostroute 45-46

In 1871 was de gehele verbinding Libava-Romni nog niet gereed, maar in oktober van dat jaar reed postwagon nr. 45 van Libava / Liepāja naar Etkani en nummer 46 de retourrichting.

ETKANI (Etkani) had al in 1862 een station aan de lijn tussen Vilna / Vilnius en de Duitse grens. In 1884 kreeg het een nieuwe naam: КОШЕДАРЫ (Kosjedari / Kaišiadorys).

In januari 1875 wijzigde de route: postwagon 45 vertrok uit Kosjedari / Kaišiadorys richting Libava / Liepāja. Lijn 46 vertrok als gevolg uit Libava. In 1881 opnieuw een wijziging: postwagon 45 ging rijden op de route Romni-Libava. De laatste wijziging vond plaats in 1884: Minsk-Libava. Deze laatste namen vinden we terug in de ovaalstempels (**afb. 3**).

De stations en de stationsnummers

Aan de Libava-Romni spoorlijn lagen op Lets grondgebied slechts vier stations: Liepāja, Grobina, Priekule en Vainode. Hun stationsnummers wijzigden in januari 1875. In het schema hiernaast geven we dat weer. Onderin het overzicht geven we ook nog de stationsnummers van een aantal Litouwse plaatsen. Deze ontlenen we, zonder garantie voor de juistheid, aan stempels op ons bekende poststukken.

Toen postwagon 45 vanaf januari 1875 ging vertrekken vanuit Kosjedari / Kaišiadorys kreeg dat station nummer 1 (**afb. 4**).

????

We vragen ons af of dat tot 1881 zo bleef. Twee uit Libava verzonden poststukken uit 1879 en 1880 (**afb. 5 en 6**) laten in het postwagonstempel weer een 1 zien voor het station in de havenstad. Weer de oude nummering hersteld en wanneer dan?

????

Hoewel hij in Libava genoeg tijd had, kan het natuurlijk ook zo zijn dat de postbeambte in de postwagon z'n stempels niet in orde had.....

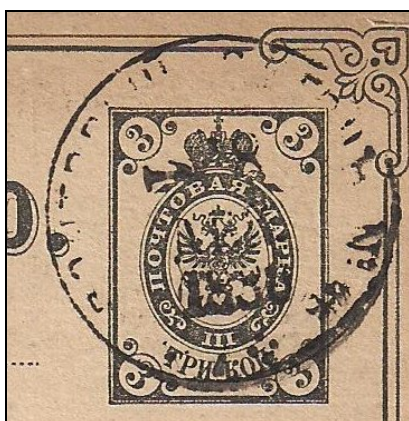
Afb. 4

Kaart, geschreven in Kovno / Kaunas, naar "Libau" / Liepāja, 1876. In Kovno, stationsnummer 38, werd de kaart op 13 september afgegeven aan postwagon 3- 4 van de lijn St.Petersburg-Verzbolovo. In Kosjedari werd de kaart dezelfde dag over gegeven aan postwagon 45-46 van de lijn naar Libava. Stationsnummer 1 van Kosjedari.

Afb. 5

Drukwerk vanuit "Libava" naar Hamburg, Op 11 december 1879 verzonden met postwagon 45, met stationsnummer 1 van Libava.

Afb. 6

Briefkaart van "Libau" (Libava / Liepāja) naar LONDON, op 18 december 1880 verzonden met postwagon 4? In het stempel het stationsnummer "1".

De postwagonstempels

De oudste stempels van lijn 45-46 zijn die met de aanduiding van beide trajectnummers, (1873-1880) (Afb. 4). Daarna komen de stempels met de vermelding van een enkel trajectnummer in gebruik, type 3 (1878-1894) (afb. 5 en 6).

De stempels van type 3 worden ook op deze spoorpostlijn rond 1895 vervangen door stempels van het type 4. Dit zijn de stempels met de datum in kruisvorm (afb. 7)

De eerste ovaalstempels zijn in 1908 te vinden (afb. 3 en 8). Postwagon lijn 45 rijdt dan op de route Minsk-Libava en 46 omgekeerd tussen Libava en Minsk. Dit is dan ook duidelijk in de stempels te zien.

Afb. 7

Briefkaart, geschreven in 'Libau 11/5 1906', naar het station Vainoden aan de Libava-Romni spoorweg. Dit is ook onderaan in de adressering vermeld:

Л.Р.Ж.Д (Libava Romni Spoorweg)

De laatste letter lijkt op een handgeschreven g: dit is een handgeschreven d (cyrilische drukletter Д).

De kaart ging op 12 mei 1906 met de postwagon van lijn 46 mee. Het stempel is een stempel in kruisvorm, type 4.

De afzender vermeldt zijn woonplaats in het Duits "Libau", schrijft zijn boodschap in het Hebreeuws en adresseert in het Russisch.

Afb. 8

Ansichtkaart, verzonden met postwagon 45 van het traject Minsk-Libava. 'Bildseitig' gefrankeerde kaarten hebben het voordeel dat er vaak een mooi duidelijk stempel op de adreszijde is geplaatst.

Stempeloverzichten

Postwagon 45 - 46		
	ПОЧТОВЫЙ ВАГОНЪ № 45-46 Volgnummers (1), (2), (3), (4) Met vermelding van stationsnummers	Type 2 1873 - 1880
	ПОЧТОВЫЙ ВАГОНЪ № 45 Volgnummers 1, 4 en 9 ПОЧТОВЫЙ ВАГОНЪ № 46 Volgnummers 1, 3, 4, 5, 6, 7 en 10 Tot 1881 met vermelding van stationsnummers	Type 3 1882-1894 1878-1894
	ПОЧТОВЫЙ ВАГОНЪ № 45 Volgnummer 1 ПОЧТОВЫЙ ВАГОНЪ № 46 Volgnummer 1, 2, 3, 4, 5, 6, 9 en 10	Type 4 1899-1907 1885-1906
	МИНСКЪ 45 ЛИБАВА Volgletters А, Б, В, Г, en Д ЛИБАВА 46 МИНСКЪ Volgletters Б, В en Г	Type 5 1908-1917 1908-1911

Afb. 3 en 8

Tabel 3

Stationspostkantoor Libava / Liepāja

Libava/Liepāja ligt op een smalle landtong en daarom was het station vrij ver van het centrum gebouwd. Volgens Baedeker (1914) reed er wel een elektrische tram van het hoofdstation naar het centrum.

Het passagiersstation stond –via de oeverbaan- in verbinding met het goederenstation bij de haven. Vlakbij het hoofdstation was ook een halte voor het marinepersoneel in gebruik met een verbinding naar de oorlogshaven en vestingwerken. Libava was een belangrijke stad: de belangrijkste haven en commercieel centrum van Koerland. De haven was het hele jaar ijsvrij. Tijdens de regering van tsaar Alexander III werd ten noorden van de stad een vesting met een belangrijke oorlogshaven aangelegd (lit. 1).

Afb. 9

Ansichtkaart van het station in Libava, gebruikt als veldpost in 1917.

Afb. 10
 Briefkaart van LIBAVA, via Moeravjevo, naar Riga, 13-14 augustus 1875.
 In Moeravjevo werd de kaart overgegeven aan de postwagon van de Riga- Mozejki spoorweg. Het transitstempel heeft stationsnummer 9 van Moeravjevo

De stad is ook algemeen bekend onder de Duitse naam Libau. De Russische naam is Libava, in het cyrillisch als ЛИБАВА geschreven en deze naam is in de stempels te herkennen.

Afb. 2a / 10

Ook het station van Libava / Liepāja viel onder de Libava Spoorweg Maatschappij. Dit zien we terug in het eerste stempel.. In het dagtekenstempel van de kaart van Libava naar Riga (**afb. 10**) is aangegeven: ЛИБАВСК П. О. met onderin ЛИБАВСК Ж. Д. = LIBAVSK P.O. LIBAVSK ZH. D.

П. О. is de afkorting van ПОЧТОВОЕ ОТДѢЛЕНИЕ, d.w.z. hulppostkantoor.. Ж. Д. staat voor ЖЕЛЭНЫЙ ДОРОГА = ‘ijzeren spoorweg’.

Vanaf 1877 is de naam gewijzigd in Libava- Romni Spoorweg Maatschappij en ook dit zien we de latere stationsstempels aangegeven.

Afb. 11
 Drukwerk van Libava naar Hamburg, verzonden via het stationspostkantoor van Libava / Liepāja. Onder de vermelding “Libavo-Romni Spoorlijn”.

Afb. 2b / 11

In dit latere stempel is de nieuwe naam vermeld: ЛИБАВСК П. О. met onderin ЛИБАВО-РОМЕНСК Ж. Д. LIBAVSK P.O. en LIBAVO-ROMENSK ZH. D., Libava hulppostkantoor (aan de) Libava-Romni Spoorlijn.

Afb. 12

Aangetekende brief van LIBAVA naar TSJITA aan de transsiberische spoorlijn, 9-21 juli 1913.

Ook in het aantekenstrookje geven de letters Ж.Д.П.О. aan dat het gaat om het stationspostkantoor.

Libava / Liepāja station.		
	ЛИБАВСК П. О. Libava Hulppostkantoor ЛИБАВСК Ж. Д. Libava Spoorlijn	Type 1 1874-1877
	ЛИБАВСК П. О. Libava Hulppostkantoor ЛИБАВО-РОМЕНСК Ж. Д. Libava-Romni Spoorlijn	Type 1 1879-1893
	ЛИБАВА П. О. Libava Hulppostkantoor ЛИБАВО-РОМЕНСК Ж. Д. Libava-Romni Spoorlijn	Type 4 1899-1907
	ЛИБАВА Libava ВОКЗ. Station	Type 5 1909-1913

Afb. 12

Tabel 4

De Riga - Mažeikiai spoorlijn (РИГО – МОЖЕЙКОВ ЖЕЛ. ДОРОГА)

De spoorlijn Riga - Mažeikiai werd aangelegd als verlenging van de Riga-Orel lijn. Als eerste werd in 1868 het traject tussen Torņakalns op de linker Daugava-oever en Mitava / Jelgava in gebruik genomen. Na de bouw van de spoorbrug over de Dvina / Daugava kon 5 jaar later de gehele verbinding bereden worden.

In Mažeikiai / Moeravjevo werd aangesloten op de Libava-Romni spoorlijn, waardoor Riga en Libava een snelle verbinding met elkaar kregen. In de periode dat in de stemfels van de postwagens stationsnummers werden vermeld, lagen op het Letse deel van de spoorlijn 8 stations (tabel 5).

Na de Eerste Wereldoorlog lagen de twee havensteden in het onafhankelijke Letland en Mažeikiai in het noorden van het eveneens zelfstandige Litouwen. Gedurende de gehele onafhankelijkheidsperiode van beide landen bleven Letse postwagens via Mažeikiai tussen Liepāja en Riga rijden (postwagens 11 en 12). Daarnaast werd in 1927 een nieuwe verbinding over Lets grondgebied in gebruik genomen, bereden door de postwagens 55 en 56.

Mažeikiai of Moeravjevo?

In het oudste postwagonstempel van de lijn Riga-Mažeikiai wordt het Litouwse stadje als МОЖЕЙКИ aangeduid (afb. 10 en 13).

Afb. 13 / 10

Letse naam	Russische naam	Duits	Stationsnummers
Rīga	РИГА	Riga	1
Torņakalns	ТОРЕНСБЕРГЪ	Thorensberg	2
Olaine	ОЛАЙ	Olai	3
Jelgava	МИТАВА	Mitau	4
Krimūnas	ФРИДРИХСГОФЪ	Friedrichshof	5
Bēne	БЕНЕНЪ	Behnen	6
Auce	АУЦЪ	Autz	7
Reņģe	РИНГЕНЪ	Ringen	8
Litouwse naam			
Mažeikiai	МОЖЕЙКИ МУРАВЬЕВО	Mosheiki Moeravjevo	9 Afb. 13

Tabel 5

In de Duitse Andrees-atlas van 1914 wordt het als Mosheiki weergegeven met Murawiewo tussen haakjes erachter. Die naam vinden we als МУРАВЬЕВО terug in de ovaalstemfels. Verder kennen we ook nog het Duitse Moscheiken, het Poolse Mozejki en schrijven we in het Nederlands Moeravjevo.

De naamsverandering van Mosheiki in Moeravjevo vond officieel plaats op 1 mei 1901 en was een eerbetoon aan Michail Nikolajevitsj Moeravjev (1796-1866). In 1863 werd hij benoemd tot gouverneur-generaal van het “Noordwestelijk Gebied” met speciale volmachten om een opstand in het Pools-Litouwse gebied te onderdrukken en was hij actief betrokken bij de russificatie van het gebied (lit. 2).

Omdat de spoorlijnen in Rusland door private ondernemingen werden aangelegd en geëxploiteerd, bouwde iedere maatschappij in een bepaalde plaats haar eigen station.

Zo bevonden zich in Mozejki / Moeravjevo twee stations: Moeravjevo II als eindpunt van de lijn uit Riga en Moeravjevo I aan de Libava-Romni spoorlijn. Via een verbindingsspoor konden wagons van het ene naar het andere spoor worden gereden.

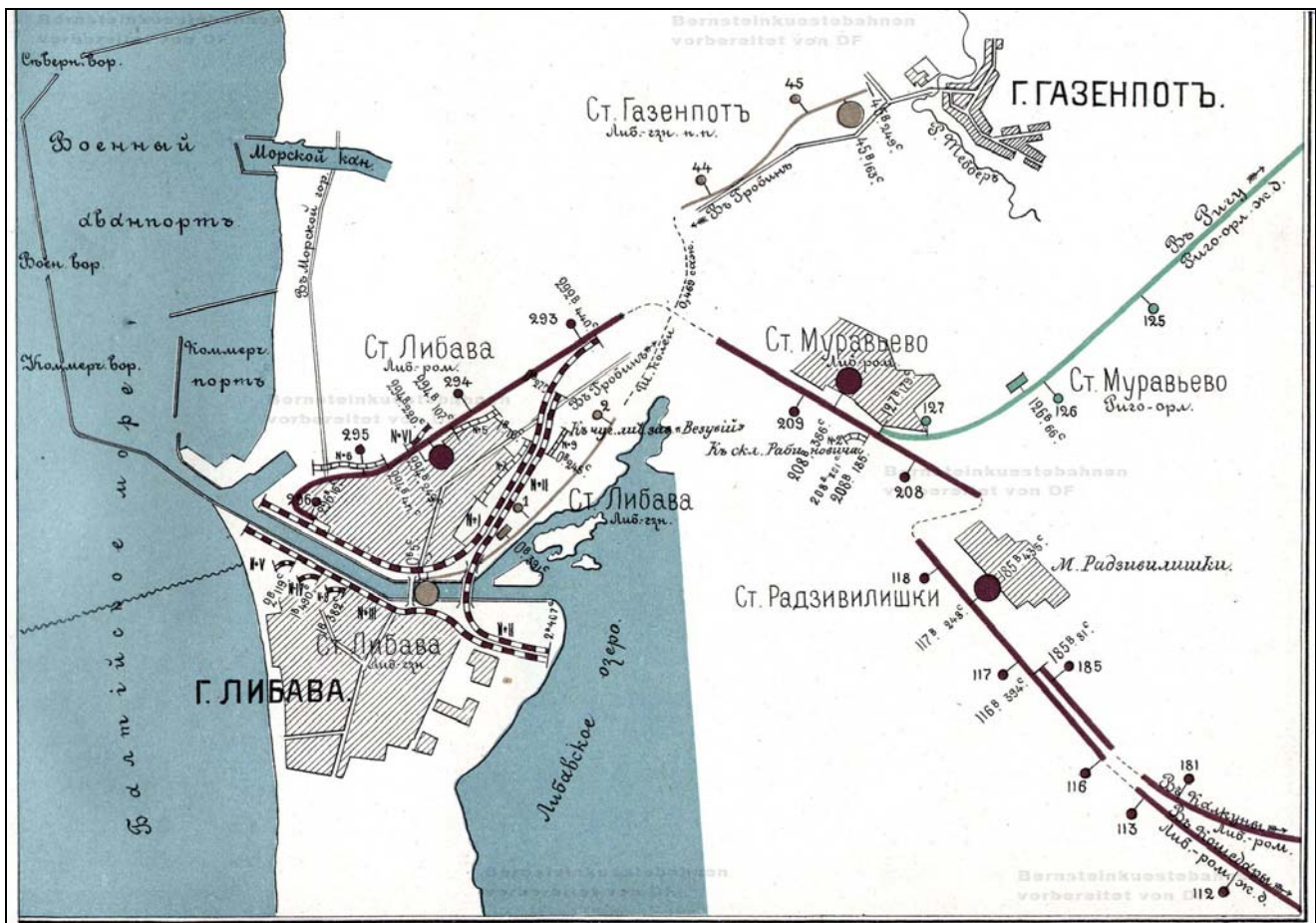
Voor passagiers uit Riga was bij station Moeravjevo I een kop-perron aangelegd zodat ze daar eenvoudig

konden overstappen op de treinen van de Libava-Romni spoorlijn.

Spoorkaart 1903

Op de spoorkaart hiernaast zijn duidelijk aangegeven de stations Moeravjevo I en Moeravjevo II. Vanaf СТ. МУРАВЬЕВО Riga Orel (ST. MOERAVEVO Riga-Orel) gaat er nog een lijntje naar het andere station СТ.МУРАВЬЕВО. Vanaf dit station van de Libava-Romni spoorlijn, Moeravjevo I, is de lijn aangegeven richting РАДЗИВИЛИШКИ / Radviliškis en het station van Libava / Liepāja. Vanaf station Libava is de lijn doorgetrokken naar de haven.

Verder is op de kaart nog aangegeven de Libava – Hazenpot smalspoorlijn (ЛИБАВО-ГАЗЕНПОТСКИЙ УЗКОКЛ. ПОДЪЪЗДНОЙ ПУТЬ). Ст. Газенпотъ op de kaart is St. Hazenpot, station Hazenpot / Aizpute. De lijn wordt verderop in dit artikel beschreven.

Spoorkaart 1903

De postwagons

Van meet af aan reden tussen Riga en Mažeikiai de postwagons 85 en 86. In de oudste stempels (1874-1878) wordt de naam van de spoorlijn vermeld: РИГО – МОЖЕЙКОВ. Ж. Д. (afb. 13).

Uit 1878 kennen we het eerste stempel met de dubbele trajectnummers 85-86 (afb. 14). In 1913 werd de route van de postwagons 85 en 86 verlengd tot Libava / Liepāja. De naam ЛИБАВА zien we vanaf dat jaar terug in de ovaalstempels (afb. 15 en 16). Het gebruik van het ovaalstempel ЛИБАВА * 86 * РИГА voor 1915 is echter nog onbekend. Wel kennen we het als provisorisch stempel gebruikt door de Letse post in de jaren 1920 en 1921.

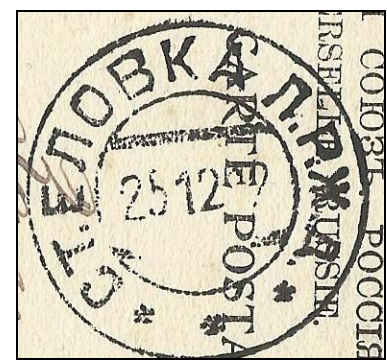
Afb. 14
1897, portvrije dienstbrief van de dominee in Ringen / Rençe naar Grünhof, 1879. Vervoerd met postwagon 85-86, stempel met stationsnummer 7 van Autz / Auce. Gaf de dominee zijn brief af aan de postwagon in Autz of had de postbeambte zijn stempel niet goed ingesteld?

Afb. 15
1911, ansichtkaart naar VALK, vervoerd met postwagon 85 van de lijn RIGA-MOERAVJEVO.

Afb. 16
1913, briefkaart naar HAZENPOT, vervoerd met postwagon 85 van de lijn RIGA-LIBAVA. In 1913 kwam een einde aan het overladen van de post op het station van Moeravjevo door het doortrekken van de lijn tussen Riga en Libava.

Afb. 17b (150 %)

Afb. 17a
1912. Briefkaart van СТ. ЕЛОВКА / St. Elovka naar Salisburg / Mazsalaza.

Stempeloverzichten

Postwagons 85 – 86		
	<p>ПОЧТ. ВАГОНА РИГО – МОЖЕЙКОВ. Ж. Д. Volnummers (1) en (2) ПОЧТОВАГО ВАГОНА РИГО – МОЖЕЙКОВ. Ж. Д. Volnummers (3), (4) en (5)</p>	<p>Type 1 1874-1878 1875-1878</p>
	<p>ПОЧТОВЫЙ ВАГОНЪ № 85-86 Volnummers 1, 2, 3, 4 en 5</p>	<p>Type 2 1878-1881</p>
	<p>ПОЧТОВЫЙ ВАГОНЪ № 85 Volnummers 1, 2 en 3 ПОЧТОВЫЙ ВАГОНЪ № 86 Volnummers 1, 2 en 3</p>	<p>Type 3 1882-1908 1883-1908</p>
	<p>РИГА * 85 * МУРАВЬЕВО Volgletters a, б en в РИГА * 85 * ЛИБАВА Volgletters a en б МУРАВЬЕВО * 86 * РИГА Volgletters a en б ЛИБАВА * 86 * РИГА Volgletters a en б</p>	<p>Type 5 1909-1915 1913-1915 1910-1912 onbekend 1920-1921</p>

Tabel 6

De Kalkuni-Radviliškis spoorlijn (КАЛКУНО – РАДЗИВИЛИШСК. Ж. Д.)

De spoorlijn tussen Radviliskis / Radviliškis aan de Libava-Romni spoorlijn en Kalkuni, ten zuiden van Dvinsk aan de lijn St.Petersburg-Warschau, werd aangelegd en geëxploiteerd door de Libava-Romni Spoorwegmaatschappij. Slechts ongeveer 33 km van de 197 km lange enkelspoor lijn lag op Lets grondgebied. De aanduiding van de spoorwegmaatschappij is te zien onderin het dagtekenstempel van

het hulppostagentschap in het station van ELOVKA / Églaine. De letters Л. Р. Ж. Д. staan voor L. R. spoorlijn (afb. 17). De in 1873 voltooide spoorlijn verkortte de verbinding tussen Libava en St. Petersburg aanzienlijk.

De postwagons

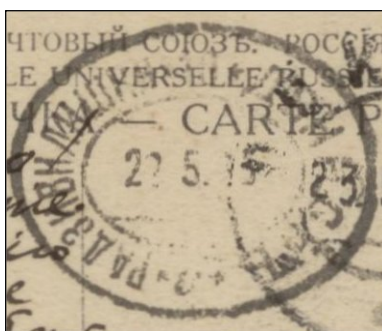
Tot in 1877 vermeldde het stempel van de postwagon de volledige trajectnaam КАЛКУНО – РАДЗИВИЛИШСК. Ж. Д. (type 1). Omdat er pas in 1881 een einde kwam aan het aangeven van stationsnummers in de stempels zien we die in alle stempels van dit type terug. (afb. 18). Vanaf 1878 reden tussen Kalkuni en Radviliškis de postwagons 9 en 10.

Afb. 18

Deze postwagons reden voordien heen en weer tussen Riga en Dünaburg. In 1906 veranderde de naam van de lijn in Dvinsk–Radzivilisjki. Deze namen, ДВИНСКЪ en РАДЗИВИЛИШКИ, zien we ook terug in de ovaalstempels (afb. 19).

De briefkaart van afbeelding 1 helemaal aan het begin van dit artikel werd in mei 1877 tussen Sjadovo / Šeduva en Riga in drie verschillende postwagons afgestempeld. In Sjadovo werd de kaart op 15 mei ontwaard met het langstempel ШАДОВО en op dezelfde dag afgegeven aan de postwagon van de КАЛКУНО – РАДЗИВИЛИШСК. spoorlijn. De dwars staande 10 geeft aan dat Sjadovo / Šeduva vanaf Kalkuni het tiende station was. Nog op dezelfde dag werd de kaart in Radzivilisjki overgegeven aan postwagon 45-46 van de lijn Libava-Romni. Als de postbeambte in de trein het stempel tijdig heeft aangepast was Radzivilisjki het 9de station vanaf Kaišiadorys. Tenslotte, op 16 mei, werd de kaart ook nog afgestempeld in de postwagon van de lijn Riga-Muravjevo. Aankomst in Riga op 16 mei.

Afb. 19a
1915. Per veldpost verzonden briefkaart naar PSKOV, vervoerd met postwagon 10 van de lijn RADZIVILISJKI-DVINSK.

Afb. 19b (150 %)

Stempeloverzichten

Postwagons 9 – 10		
	ПОЧТОВ. ВАГОНЪ КАЛКУНО – РАДЗИВИЛИШСК. Ж.Д. Volgnummer (1) en (2)	Type 1 1874-1878
	ПОЧТОВЫЙ ВАГОНЪ № 9 Volgnummers 2, 3 en 4 Volgnummer 1 nog niet gevonden. ПОЧТОВЫЙ ВАГОНЪ № 10 Volgnummers 1 en 2 Volgnummers 3 en 4 nog onbekend.	Type 3 1885-1889 1885-1890
	ДВИНСКЪ * 9 * РАДЗИВИЛИШКИ Volgletters a en б РАДЗИВИЛИШКИ * 10 * ДВИНСКЪ Volgletters a en б	Type 5 1910-1915 1912-1915

Tabel 7

De Moskou – Vindava spoorlijn (МОСКОВСКО – ВИНДАВСКОГО ЖЕЛЕЗНАЯ ДОРОГА)

Vindava / Ventspils, met zijn ijsvrije haven aan de Oostzee, kreeg pas in 1894 aansluiting op het Russische spoorwagennet door het doortrekken van de lijn Riga-Toekkoem. Daardoor liep de route naar Moskou aanvankelijk langs Riga-strand en via Riga naar Kreutburg / Krustpils. In 1897 begon de aanleg van de Moskou-Vindava spoorlijn, de opening van het Riga-station (РИЖСКИЙ ВОКЗАЛ) in Moskou vond plaats op 11 september 1901. De bijna 1100 km lange spoorlijn werd in gedeelten geopend. Na de bouw van de brug over de Dvina / Daugava bij Kreutburg / Krustpils kwam in 1904 de verbinding via Mitava / Jelgava en Rositten / Rēzekne in gebruik. Bij Novo Sokolniki kruiste de lijn de spoorlijn tussen St. Petersburg en Vitebsk. Door het samengaan van diverse spoorwagemaatschappijen in 1896 ging de lijn Moskou-Vindava deel uitmaken van de Moskou-Vindava-Ribinsk Spoorwagemaatschappij (МОСКОВСКО–ВИНДАВО–РЫБИНСКОЙ Ж. Д.)

De postwagens

Vanaf 1900 reden de postwagens 233 en 234 op de route Vindava - Novo Sokolniki (ВИНДАВА - Н. СОКОЛЬНИКИ), aanvankelijk via de badplaatsjes van Riga-strand en Riga, vanaf 1904 “onderlangs” door Zemgale via Mitava / Jelgava naar Kreutburg / Krustpils. (Afb. 20, 21 en 22). In Novo Sokolniki werd de post van en naar Moskou overgegeven aan en ontvangen van de postwagens 209 en 210. Tussen Riga en Toekkoem / Tukums, langs de badplaatsjes aan de Golf van Riga, reden vanaf 1905 voorstadstreinen, mét postwagens.

Afb. 20

1901. Briefkaart van Riga naar Wenen. Op 23 november uit Riga verzonden met ПОЧТОВЫЙ ВАГОНЬ № 233.

Afb. 21

1903. Briefkaart van het landgoed “Gross Rönnen” naar Mitau/Jelgava. Waarschijnlijk op 9 december op het station van Stende afgegeven aan ПОЧТОВЫЙ ВАГОНЬ № 234.

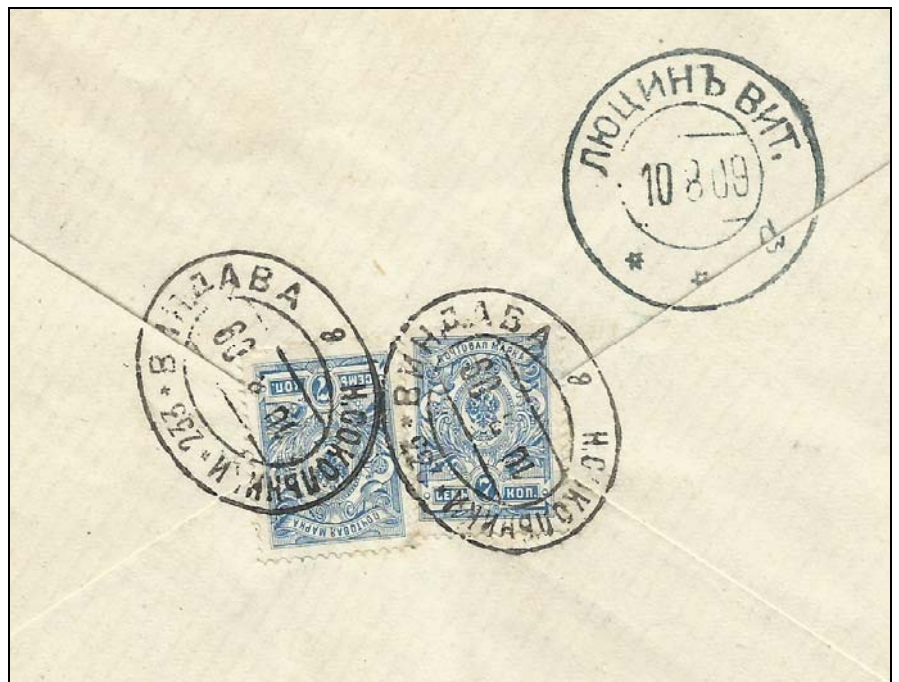
Stempeloverzicht

Postwagons 233-234		
	ПОЧТОВЫЙ ВАГОНЪ № 233 Volgnummer 1 Volgnummer 2 Afb. 20	Type 4 1901-1904 1901-1906
	Н. СОКОЛЬНИКИ * 233 * ВИНДАВА Volgletters а, б, в, г е н д Afb. 22	Type 5 1906-1915 ВИНДАВА * 234 * Н. СОКОЛЬНИКИ Volgletters а, б, в, г е н д

Tabel 8

Stations en de haven

Het havengebied en het station van Vindava / Ventspils (ВИНДАВА ВОКЗАЛ.) lagen op de noordelijke oever van de Venta, met de stad verbonden door een vlotbrug. Baedeker vermeldt in zijn "Russland – Handbuch für Reisende" uit 1912 dat een spoorbrug in aanbouw is. Die was in 1914 gereed en met de bouw van een station op de zuidelijke oever, nabij het stadscentrum, was een aanvang gemaakt. Op het stationspostkantoor was in jaren 1907-1915 een ovaalstempel in gebruik (afb. 23). In het havengebied, "Elevator" genaamd, bevond zich een goederenstation met een hulppostagentschap. Het rondstempel dat daar in gebruik was (1909-1913) heeft achter de plaatsnaam de toevoeging "ЭЛЕВ.", afkorting van ЭЛЕВАТОРЪ = Elevator. Onderin het stempel wordt de spoorlijn aangegeven: МОСК.-ВИНД. Ж. Д. = Mosk.-Vind. Spoorlijn (afb. 24).

Afb. 22

1909, deel van de achterzijde van een brief naar LUDZEN / Ludza. Omdat de afzender zijn naam en adres niet vermeldde is onbekend waar de brief op 10 augustus werd afgegeven aan postwagon 233 van de lijn Н. СОКОЛНИКИ – ВИНДАВА.

Afb. 24b

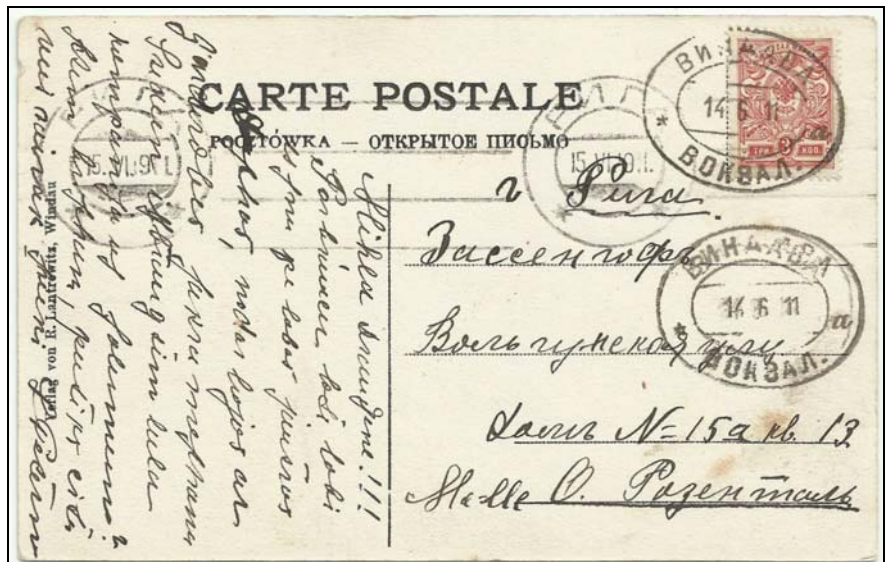
In de periode 1901-1913 ver-65-
voudigde de overslag in de haven van
Vindava / Ventspils.

De naam Elevator wijst erop dat dat in
belangrijke mate het gevolg was van
de overslag van graan. Elevatoren zijn
grote installaties met zuigpijpen op
kades en pontons waarmee graan uit
en in zeeschepen werd overgeslagen.
Baedeker meldt ook nog de “bedui-
dende uitvoer van Siberische boter”
(afb. 25 en 26).

In zijn reisgids beschrijft Baedeker
ook kort het 181 werst lange spoortra-
ject tussen Kreutzburg / Krustpils en
Toekkoem / Tukums. Daarbij ver-
meldt hij, na het passeren van de brug
over de Dvina kort na vertrek, een
aantal stations. Dat van Livbërze /
Lievenbersen ontbreekt, maar het be-
schikte op het hulppostagentschap wel
over een eigen stempel: СТ.
ЛИВЕНБЕРЗЕНЪ met onderin de
aangepaste naam van de spoorlijn
waaraan het was gelegen: МОСК.
ВИНД. РЫБ. Ж.Д. = Moskou-
Vindava-Ribinsk spoorlijn (afb. 27).

Dit type stempel is na 1910 verder nog
bekend van de volgende hulppost-
agentschappen met beperkte dienstver-
lening op de stations van 5):

Daudzeva	СТ. ДАУДЗЕВАСЪ
Garoza	СТ. ГАРЗЕНЪ
Slampe	СТ. ШЛАМПЕНЪ
Späre	СТ. СПАРЕНЪ
Zilāni	СТ. ЗИЛАНЪ

Afb. 23

1911. Briefkaart van Vindava/Ventspils naar Riga, op 14 juni verzonden vanaf het
stationspostkantoor: ВИНДАВА ВОКЗАЛ (Vindava Voksal).

Afb. 24a

1913. Briefkaart naar Libau, op 30 mei verzonden vanaf het postagentschap in het
havengebied van Vindava: ВИНДАВА ЭЛЕВ. De afzender is waarschijnlijk per
schip in Vindava aangekomen en schrijft “Goede morgen, gelukkig in Windau
aangekomen. Uw wens heb ik vervuld, heb gedroomd..... Om 3 uur “dampfen” we
verder naar Riga” Kennelijk vol spannende verwachting?

25

Havengezicht, zonder elevatoren, van Windau/Ventspils. In 1917 per veldpost verzonden door een Duitse militair.

Afb. 26

1911. Briefkaart van Carl Jörgensen, Butterexport, in "Windau" naar Christiania in Zweden met offerte voor diverse soorten Sibirische boter. Met prompte verladung vanuit Windau....

Carl Jörgensen, Windau, d. 22/9 1911
Butterexport.

Sibirische Butter.

Ich offeriere freibl. für prompte Verladung fob Windau:

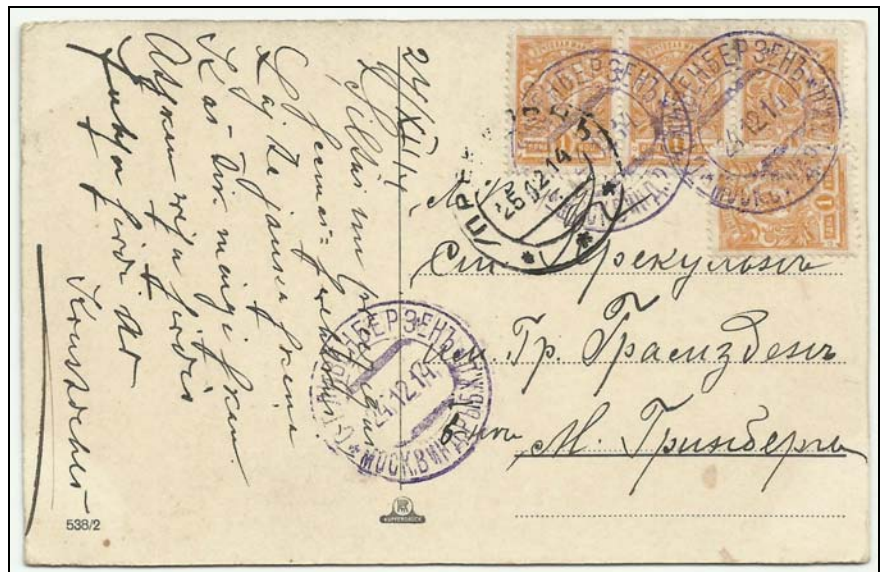
Ausgesucht feine Qualitäten	M.	116
Gewöhnliche beste Ware, der Jahreszeit und der Saison entsprechend	"	114
Marke C. A. J, blau	"	116
(Diese Marke besteht aus den besten Qualitäten der wöchentlichen Zuführen.)		
Reine Stallbutter	"	
" Grassbutter	"	111
Frische secunda	"	111
Gut erhaltene Kühlhausware	"	
Secunda Kühlhausware	"	
Ungesalzene Kurganware in Tonnen	"	115
" Kisten von ca. 50/65 Pfd.	"	

per 100 Pfd. netto Kassa gegen Dokumente.
Ihren drahtlichen Aufträgen gern entgegengehend empfehle ich mich Ihnen und zeichne
Hochachtungsvoll
Carl Jörgensen.

Telegrams-Adresse: „Jörgensen“.

Afb. 27

1914. Briefkaart van station CT. ЛИВЕНБЕРЗЕНЪ / Livbërze naar Priekule. Onderin de aanduiding Moskou-Vindava-Ribinsk spoorlijn.

De Riga – Toekkoem spoorlijn (РИГА – ТУККУМЪ ЖЕЛЕЗНАЯ ДОРОГА)

Ten westen van Riga ligt een aantal badplaatsjes, die in de tsarentijd al populair waren. Deze streek werd gezien als de ‘Baltische Riviéra’.

Op de westelijke oever van de Dvina / Daugava werd in 1873 de spoorlijn Thorensberg-Sassenhof-Bolderaa-Haven geopend. Na de bouw in 1875 van de spoorbrug werd aan de stadszijde voorstadstation Riga II gebouwd. Daar werd het personenverkeer naar het westen en zuiden afgehandeld.

Station Riga III op de linkeroever werd gesloten voor personenvervoer. Het personenvervoer op de linkeroever ging via het goederenstation Thorensberg, dat personenvervoer erbij kreeg.

De verbinding tussen Thorensberg en Toekkoem / Tukums was in 1877 gereed. Deze lijn werd geëxploiteerd door de Riga–Toekkoem Spoorweg Maatschappij, vanaf 1891 de Riga–Dünaburg Spoorweg Maatschappij. In 1895 nam de staat de exploitatie over.

Na Thorensberg splitste de lijn: naar Mitava / Jelgava en naar Toekkoem / Tukums. In 1894 werd de lijn vanuit Toekkoem doorgetrokken naar Vindava / Ventpils.

De trein langs de badplaatsen aan de kust, de ‘Strandzug’, was in de zomer heel druk met badgasten.

Om een indruk te krijgen: zomer 1914 reden in beide richtingen:

4 persontreinen op het traject Libava- Moeravjevo en tot 43 treinen langs het strand, Riga-Kemmern / Kemer (juni-juli).

Kemmern / Kemer was in de tsarentijd een belangrijk kuuroord met o.a. modderbaden.

Vanuit Bolderaaer station in Riga, ging de trein via Thorensberg / Tornakalns, Sassenhof / Zarulauks en Pupe / Babite westwaarts naar de badplaatsen.

Afb. 28a

Ansichtkaart naar KROZE / Kraziai in het gouvernement Kovno, verzonden met POSTWAGON No. T.P. (= cyrillische T.P. = T.R. voor Toekkoem-Riga), 25 juli 1910.

De volgende haltes waren de bekende badplaatsen: Bilderingshof / Bulduri, Edinburg / Dzintari, Majorenhof / Majori, Dubbeln / Dubulti, Karlsbad / Melluži, Assern / Asari, Schlock / Sloka, en tenslotte Kemmern / Kemer. De haltes van de treinen die verder gingen naar Tuckum waren: Schmarden / Smarde, Toekkoem I / Tukums I en Toekkoem II / Tukums II.

De postwagons

Vanaf 1905 reden langs de badplaatsen voorstadstreinen met postwagons. Deze spoorpostlijn Riga-Toekkoem / Tukums kreeg geen nummer.

In de eerste stempels, type 4, met datum in kruisvorm, is het traject aange-

geven met de afkorting P.T. = РИГА – ТУККУМЪ, Riga – Toekkoem. En de afkorting T.P. voor de retourrichting (afb. 28).

Afb. 28b (150 %)

Afb. 29
1911, Ansichtkaart naar Riga met een mooie afbeelding van het zeepaviljoen in Majorenhof. De kaart is meegegeven met de postwagon Riga-Toekkoem, op het traject langs badplaatsen aan de Golf van Riga. Geschreven in Bilderlingshof (lit. 4).

In de ovale stempels, type 5, staan de plaatsaanduidingen voluit: РИГА – ТУККУМЪ, (afb. 29) en voor de re-tourrichting ТУККУМЪ – РИГА (afb. 30).

In een paar stempels zijn we ook de aanduiding ПОЪЗДЪ (POEZD), trein, met een nummer (afb. 31). Ronde stempels met de aanduiding 'POEZD' zijn ook te vinden bij de lokale lijnen van St. Petersburg. Volgens een veel aangehangen theorie zijn dit sorteerstempels. Ze werden op spoorstations gebruikt om de post naar lokale postwagens te leiden.

Bij de ansichtkaarten zijn veel afbeeldingen van de badplaatsjes, gebouwen en het badleven (afb. 32). Mannen en vrouwen werden met het baden wel van elkaar gescheiden. Aan het strand van Majorenhof en de andere badplaatsen waren tijden vastgesteld voor het bezoek: "ohne Badeanzug bis 10 Uhr morg. Männer, 10-1 Uhr Frauen; mit Badeanzug 1-3 Uhr Männer, 3-5½ Uhr Frauen. Bad 10 kop. Die strandpromenade ist von 1 Uhr mittags freigegeben." (Baedeker 1912, p. 61).

Afb. 30
Een briefkaart naar Moskou, 8-10 juni 1905. De kaart is ongefrankeerd verzonden met de postwagon Toekkoem – Riga. In het kleine ovale poststempel van de postwagon is geschreven dat de kaart met 6 kopeken belast is.

Afb. 31
Briefkaart naar Riga, verzonden op
19 augustus 1914.

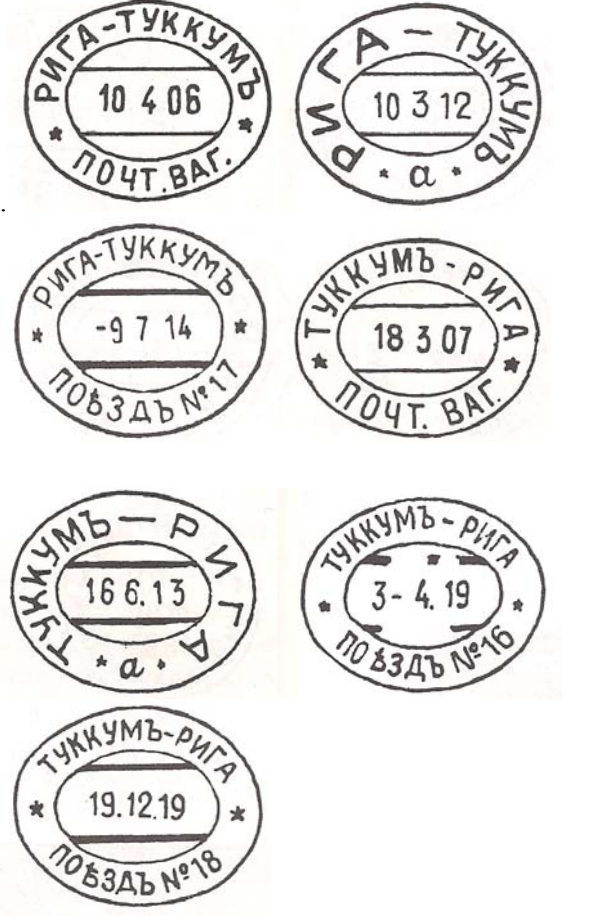
Afb. 32a
Ansichtkaart, geschreven in Majorenhof 15/V 1911, en dezelfde dag mee-
gegeven met de spoorpostwagon
РИГА – ТУККУМЪ.

Afb. 32b
Opschrift: 'Majorenhof. Im Damenbad'

Stempeloverzichten

Postwagons		
	<p>ПОЧТОВЫЙ ВАГОНЪ № Р.Т. Volgnummer 1 en 3</p> <p>ПОЧТОВЫЙ ВАГОНЪ № Т.Р. Volgnummer 3</p>	<p>Type 4</p> <p>1910</p> <p>1910</p>
	<p>* РИГА – ТУККУМЪ * ПОЧТ. ВАГ. Zonder volgletter</p> <p>* РИГА – ТУККУМЪ * Volgletter a en b</p> <p>* РИГА – ТУККУМЪ * ПОЪЗДЪ № 15 en 17</p> <p>* ТУККУМЪ - РИГА * ПОЧТ. ВАГ. Zonder volgletter</p> <p>* ТУККУМЪ - РИГА * Zonder volgletter</p> <p>* ТУККУМЪ - РИГА * Volgletter a</p> <p>* ТУККУМЪ - РИГА * ПОЪЗДЪ № 16</p> <p>* ТУККУМЪ - РИГА * ПОЪЗДЪ № 17</p> <p>* ТУККУМЪ - РИГА * ПОЪЗДЪ № 18</p> <p style="text-align: right;">afb.32</p>	<p>Type 5</p> <p>1905-1909</p> <p>1909-1913</p> <p>1914</p> <p>1905-1908</p> <p>1905</p> <p>1911-1915</p> <p>1914-1915</p> <p>1914</p> <p>1914-1915</p>

Tabel 9

De Libava – Hazenpot smalspoorlijn (ЛИБАВО-ГАЗЕНПОТСКІЙ УЗКОКЛ. ПОДЪЪЗДНОЙ ПУТЬ)

Een keizerlijk decreet van 1 april 1870 ondersteunde de aanleg van lokale spoorlijnen voor de aanvoer van hout, graan en andere akkerbouwproducten e.d. naar de hoofdspoorlijnen. Omdat de staat geen kredieten ter beschikking

stelde, dienden de exploitanten de bouw zelf te financieren. Pas in 1892, na verbetering van de economische en financiële situatie in Rusland en op basis van een speciale wet voor de aanleg van smalspoorlijnen, werd door diverse particuliere maatschappijen begonnen met de bouw van “aanvoerspoorlijnen”.

In Koerland werd in 1899 de 49 km lange smalspoorlijn tussen Libava / Liepāja en Hazenpot / Aizpute in

gebruik genomen. Op de lijn reden geen postwagons, wel kon op de stations post worden afgegeven. “Stationsstempels”, met de geschreven naam van het station, zijn bekend uit de jaren 1902-1904 (**afb. 33**). Uit de jaren 1914-1915 is ook een stempel bekend van het hulppostagentschap op het stationnetje van Doebenalken / Dunalka: СТ. ДУБЕНАЛКЕНЪ.

Onderin het stempel wordt de naam van de spoorlijn vermeld: ЛИБАВО – ГАЗЕНП. П.П. = Libava – Hazenp. Smalspoorlijn (**afb. 34**).

Afb. 34
Overgenomen uit *lit. 5*.

Bronnen en literatuur

Lit. 1

Jan Kaptein: "Post uit Liepāja, Libau, ЛИБАВА [LIBAVA]" in "Het Baltische Gebied" nummer 65, 2014.

Lit. 2

Sijtze Reurich: "Michail Nicolajevitsj Muravjev, de beul van Litouwen" in "Het Baltische Gebied" nummer 46, 2005.

Lit.3

Ruud van Wijnen: "ВИНДАВА ЭЛЕВ. / Vindava Elev." in "Het Baltische Gebied" nummer 42, 2003.

Lit. 4

Jan Kaptein: " De Baltische Riviera : deel 1" in HBG nummer 53, 2008 en deel 2 in: HBG nummer 54, 2009.

Afb. 33

1902. Briefkaart van Legen naar Elley/Eleja, 28-29 juni 1902. Stationsstempel: ЛИБАВО-ГАЗЕНПОТСКІЙ УЗКОКЛ. ПОДЪРЪЗНОЙ ПУТЬ СТ (Station) "Legen". De kaart werd in Libava/ Liepāja op het postkantoor afgegeven en daar op 28 juni gedagtekend ЛИБАВА. Een dag later werd in ЭЛЛЕЙ / Eleja het aankomststempel geplaatst.

Lit. 5

Harry v. Hofmann: "Lettland Handbuch, Postwezen 1625-1918, Band I", 2014

Lit. 6

Harry v. Hofmann: "Baltische Postorte 1632 – 1917/8", 1996.

Lit. 7

H.G. Hesselink en N. Tempel: "Eisenbahnen im Baltikum", 1996.

Lit. 8

"Russland", Handbuch für Reisende von Karl Baedeker, 1912 en 1914.

Lit. 9

A.V. Kiryushkin en P.E. Robinson: "Russian Railway Postmarks", 1994. Met aanvulling: Philip Robinson: "Russian railway postmarks : some recent discoveries" in "British Journal of Russian Philately" nummer 101, 2011